

DE EEUWIGE PLAATS

Columbarium Schoonselhof

Kristoffel Boghaert

Devouring Time, blunt thou the lion's paws
And make the earth devour her own sweet brood,
Pluck the keen teeth from the fierce tiger's jaws
And burn the long-lived phoenix in her blood,
Make glad and sorry seasons as thou fleet'st,
And do whate'er thou wilt, swift-footed Time,
To the wide world and all her fading sweets.
But I forbid thee one most heinous crime:
O carve not with thy hours my love's fair brow
Nor draw no lines there with thine antique pen.
Him in thy course untainted do allow,
For beauty's pattern to succeeding men.
Yet do thy worst, old Time. Despite thy wrong
My love shall in my verse ever live young.

SHAKESPEARE- SONNET 19

Volgens Shakespeare is Tijd een allesverslinder. Een onomkeerbare en onvermijdelijke vloek die alles wat we kennen aantast. Schoonheid, kracht en leven teren weg onder diens verterende juk. Ik zou dit in een ander licht willen plaatsen. Ik denk dat we Tijd en alles wat hij meebrengt moeten omarmen, ook het onvermijdelijke. Je zal misschien gemerkt hebben dat ik het concept tijd verpersoonlijk. Ik doe dit in navolging van Shakespeare. Hij verpersoonlijkt Tijd als een monster. Ik verpersoonlijk hem als een metgezel. Iemand uniek en persoonlijk die ons verder brengt en ons troost en schoonheid biedt.

Ik moet denken aan de werken van Piranesi. In zijn etsen en gravures, verbeeldde hij imaginaire kerkers, catacomben en columbaria uit het Oude Rome. De prenten lijken te ademen. Het is de vergankelijkheid die het zo mooi maakt. De ruimtes dampen na van de levens die ze ooit gevuld hebben, ook al zijn ze er al duizend jaar niet meer. Hun energie is niet verloren gegaan, omdat ze opgingen in de ruimte. Die dan op haar beurt opgaat in de eeuwigheid en dat nog steeds doet. Tijd en vergankelijkheid zijn juist het bewijs dat deze levens er geweest zijn.

Piranesi verheerlijkte de romeinse spiritualiteit .Een voorbeeld hiervan is het geloof van de Romeinen in de 'Domus aeterna' , het eeuwige huis. De columbaria van de Romeinen werden versierd met kleurrijke muurschilderingen, grafgraven, eigenzinnige grafteksten en bloemen. De persoonlijke individualiteit overleeft. Voor de Romeinen ging sterven gepaard met een positief gedachtegoed. Hun geliefde blijft eeuwig bestaan, ze zijn gewoon onaanraakbaar geworden. Het vieren van de dood maakt het leven zichtbaar. Dit idee geeft kleur aan een thema dat wij vandaag nog steeds koppelen aan zwart , duisternis, leegte en melancholie. Maar ondanks ons verschil in aarding , delen we een belangrijk aspect met de Romeinen. Namelijk dat we onze liefde en rouw concretiseren in een plek, een grafmonument. Het materialiseren van de dood in iets herkenbaar, iets waar we ons aan kunnen vastgrijpen. Het is een onderdeel van rouwen. Ik denk dat Tijd hierin een cruciale rol speelt. Het klinkt misschien wat paradoxaal maar het verval van de plek is juist datgene wat ons troost en energie brengt. Daar waar de natuur het terug overneemt, zien we nieuw leven ontluiken. Dit is één van de redenen waarom ik graag oude heiligdommen en kerkhoven bezoek. De eeuwenoude energie die er nog ronddwaalt laadt mij op. Zo kwam ik ooit op een oud lers kerkhof. Iets wat verscholen in het glooiende kustlandschap ,naast een vervallen kapel met uitzicht over de Atlantische oceaan. Het was een typische mistige Ierse dag en uit de lucht vielen fijne regendruppeltjes. Ik weet nog hoe er mij toen iets overviel. Op die plek , op dat moment , leek het te plots te klikken. De dichtheid van de verhalen en energie was één met die van de mist. Ik kon ze inademen , ruiken en voelen. Zulke plekken brengen zoveel kracht met zich mee en het is juist de aftakeling van die plek die ervoor zorgt dat die kracht tot stand komt. Een steriel grafveld, zou nooit iets van dergelijk kaliber kunnen voortbrengen.

Plekken zoals Père Lachaise in Parijs en het Schoonselhof kunnen ook zeer geladen zijn. Toen ik enkele maanden geleden het Schoonselhof bezocht, was dat een verademing. Ik ben de moderne, steriele kerkhoven bij mij in de buurt gewoon. Bij mijn aankomst werd ik meteen aangetrokken door de historische perken. In de verte zag ik de antraciete schaduwen van de graven opdoemen. Een grillige vlek in contrast met de blauwe lucht en het frissgroene lentelandschap. Al snel merkte ik dat niets minder waar was. Er was geen contrast, er was enkel harmonie, rust en oneindigheid. De afbrokkelende zerken worden beetje bij beetje teruggenomen door de natuur, als een eeuwenoud dolmenveld. Tussen de graven ontdek ik overhoekse perspectieven naar de groene omgeving. De eeuwige ruimte , tijdloos en ongrijpbaar. Stilte dacht ik al aan het columbarium dat ik later die dag zou bezoeken. Ik had al een enkele foto gezien waarop er duidelijk ook een connectie was met de natuur. Het was een warm herfstlandschap waarbij een rode avondgloed de rustplek omarmde. Van het columbarium zelf zag je maar een glimp. In eerste instantie leek die glimp een soort omhulsel te zijn voor een holle ruimte. Zonder geladenheid en energie. Uiteindelijk heb ik besloten toch geen vooronderzoek te doen. Ik wou de plek zien, ruiken en voelen zoals die echt was, zonder vooroordelen.

Enkele weken later stond ik tussen twee taluds die me deden denken aan oude grafheuvels. In elke talud een poort naar een zijkamer. Zonder te kunnen zien wat er zich achter de poorten bevond, haalde ik mij het beeld voor van een sacrale ruimte, zoals Piranesi die zou tekenen. Nog opgeladen door mijn bezoek aan de historische graven, liep ik één van de zijkamers binnen. Plots was het stil. Een doordringende, platte stilte. Ik bevond mij in een grote, lege cocon. De ruimte was volledig omsloten en ontnam mij alles. De omgeving verdween, het geluid verdween, de energie van het Schoonselhof verdween. Van de eeuwige plaats bleef niets over. Angstig keek ik naar de gapende gaten in de muur, klaar om gevuld te worden. Wie zal de volgende zijn? In tegenstelling tot columbaria uit Piranesi's fantasie, is deze plek niet opgeladen door het verleden. Men wacht nog op de doden. Er is al verdriet voor iets wat nog komen moet. We kunnen stellen dat dit een manier kan zijn om de verwerking van de realiteit reeds van start te laten gaan. Maar is dit dan wel de juiste manier? De modulaire steriliteit van het columbarium bewijst in mijn ogen de commercialisering van het sterven. Het concretiseren van de liefde en rouw werd hier al door de architect en stad gedaan. In mijn opinie misschien zelfs iets te letterlijk. Er gaat iets onnatuurlijk van uit. Van de 3000 nieuwe, bovengrondse plekken werden er al een vijftigtal ingevuld. Deze tonen wel aan dat

Piranesi - Burial chamber invented and designed in accordance with the custom and the ancient Roman emperors magnificence

Romeins columbarium Pomponius Hylas

Ierse begraafplaats, graafschap Kerry

Historisch perk Schoonselhof

Eerste impressie van het columbarium - Schoonselhof Antwerpen

er ruimte is voor de persoonlijke individualiteit. De urnekamers zijn afgesloten met een persoonlijke grafplaat en er is een soort 'vensterbank' voorzien waarop bloemen, kaarsen en artefacten geplaatst kunnen worden. Het heeft iets hoopvol. Maar op dit moment versterkt het enkel het contrast met de lege, wachtende vakjes. Ik droom van een alternatief waarbij de lege vakjes kunnen dienen als tijdelijke ruimte voor planten en bloemen. Of misschien een systeem waarbij het columbarium gedeeltelijk opgebouwd wordt, naarmate het aantal rustenden groeit. Een zachtere aanpak die het bandwerk van de funeraire industrie niet in ons gezicht duwt. Een manier om terug connectie te maken met de natuur. De groene perken in het midden van de zijkamers, lijken een wanhopige poging tot die herverbinding. Ze vallen in het niets door de schaal en gedwongen geslotenheid van de omliggende ruimte.

De zijkamers zijn slecht een deel van de columbaria. Achter de nieuwe strooivelden, bevinden zich een reeks, kleinere kamers die elkaar opvolgen als een soort van meander. Ik herkende de glimps van op de foto. Plots was er terug een connectie met de natuur. Beide uiteinden en het midden van de meander worden vergezeld door een opening met mooie, diepe perspectieven naar het achterliggende bos. De kamers zelf zijn kleiner en worden hierdoor ook voorzien van zachter, zenitaal licht. Elke kamer heeft een eigen groen hart met een loofboom die gewillig de seizoenen opvolgt. Het is duidelijk dat deze kamers met intentie tot intimiteit en sacraliteit ontworpen zijn. Maar ze zijn nog betekenisloos. De lege, gapende gaten in de muur blijven confronterend. In mijn achterhoofd denk ik aan hoe de gaten misschien nooit allemaal gevuld zullen worden. Hoe men gedwongen wordt om na enkele jaren de rustende persoon van zijn plek te ontnemen. Hoe men daarna het vakje terug 'opkuiest' en klaarmaakt voor de volgende persoon. Hoe kan verdriet slijten als er geen bewijs is van Tijd? Een ruimte die steeds weer steriel gemaakt wordt, wordt telkens ook weer ontnomen van zijn verhalen en herinneringen. Hoe paradoxaal het ook moge klinken, Tijd en vergankelijkheid zijn het enige bewijs van tijdloosheid. Ze zijn alle drie even belangrijk bij het verwerkingsproces. Ik was hier in ieder geval te vroeg. De columbaria van Kristoffel Boghaert hebben nog niet genoeg geleefd.

Het heeft nog wat Tijd nodig.

Contrast tussen de grote zijkamers en de intiemere meanderkamers (rechtsonder)

BRONVERMELDING

30 cemeteries in Ireland. (z.d.). [Foto]. https://www.google.com/search?q=irish+cemetery+by+the+sea&rlz=1C-1QPHC_nlBE977BE977&sxsrf=ALiCzsbeSVH_eya1FdJz5IC7dZuc9hR9_A:1654944569566&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjmosT5nKX4AhWiJcUKHToYC1gQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1536&bih=754&dpr=1.25#imgsrc=b5b_ZQXqerruoM

Begraafplaats het schoonselhof. (z.d.). [Foto]. <https://experienceantwerp.be/nl/aanbod/stadswandelingen/buurtten/antwerpse-stadsgidsen/schoonselhof-de-parkbegraafplaats-schoonselhof/>

Clevis, K. (2013, oktober). Locvs : herinnering en vergankelijkheid in de verbeelding van plaats : van Italische domus naar artistiek environment. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2899554/download>. Dederen, S. (z.d.).

Bezoek het asbestemmingsgebied Schoonselhof in Antwerpen [Foto]. <https://cgconcept.be/bezoek-het-asbestemmingsgebied-schoonselhof-in-antwerpen/>

Festival van de architectuur. (2021, 6 oktober). D/a: Asbestemmingsgebied Schoonselhof . Geraadpleegd op 24 april 2022, van <https://festivalvandearchitectuur.be/programma/dag-van-de-architectuur-asbestemmingsgebied-schoonselhof/>

Lekens, F. (z.d.). Shakespeares Sonnetten - interpretatie en vertaling. Dit is het huis dat Frank bouwt. Geraadpleegd op 9 mei 2022, van <https://fmlekens.home.xs4all.nl/Q1609/19.htm001518>

Hoboken - Begraafplaats Schoonselhof | Vlaams Bouwmeester. (z.d.). Vlaams Bouwmeester. Geraadpleegd op 24 april 2022, van <https://www.vlaamsbouwmeester.be/en/instruments/open-call/projects/oo1518-hoboken-begraafplaats-schoonselhofpark>

cemetery Schoonselhof, columbaria and ashes meadows / phase 2. (z.d.). [Foto]. <https://www.kristoffelbogaert.be/>

Piranesi, G. B. (1742). Piranesi - burial chamber [Grafiek]. <https://www.wikiart.org/es/giovanni-battista-piranesi/burial-chamber-invented-and-designed-in-accordance-with-the-custom-and-the-ancient-roman> Realy easy star. (2019, 7 maart).

Italie Lazio Rome underground - un columbarium de Pomponius Hylas, Archéologie romaine [Foto]. <https://Alarmy.com>

VRT NEWS. (2015, 23 oktober). Kostprijs voor "eeuwige rust" niet overal gelijk. [vrtnws.be](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/10/23/kostprijs_voor_eeuwigerustnietoveralgelijk-1-2475769/). Geraadpleegd op 2 juni 2022, van https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/10/23/kostprijs_voor_eeuwigerustnietoveralgelijk-1-2475769/

Wikipedia-bijdragers. (2021, 6 november). Giovanni Battista Piranesi. Wikipedia. Geraadpleegd op 24 april 2022, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Battista_Piranesi

Bresseleers, S. (2022, 17 april). Zijkamers - Columbarium van het Schoonselhof [Foto].

Bresseleers, S. (2022, 17 april). Zijkamers - Columbarium van het Schoonselhof [Foto].